

KT, KtyO [Sinikka Pöllänen](#)
professori
Savonlinnan OKL, JoY

Käsityö-oppiaine lapsen ja nuoren kasvussa ja kehityksessä

Taustaa

Lapsen ja nuoren kehitys on kokonaisvaltaista. Fyysinen kasvu, motorinen ja tiedollinen sekä sosiaalis-emotionaalinen kehitys kietoutuvat yhteen ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Psykkiseen kehitykseen vaikuttavat myös fyysiseen ja sosiaaliseen ympäristöön kuuluvat tekijät. Tästä syystä yhdenkin osa-alueen kehityksellä on vahvoja yhteyksiä lapsen kehityksen muihin osa-alueisiin. Lapsen monipuolisen kehityksen takaamiseksi olisi koulussa oltava riittävästi eri osa-alueita kehittävää toimintaa. Nykyisessä oppiainesidonnaisessa koulujärjestelmässä se merkitsee sitä, että kaikilla oppiaineilla tulisi olla tasapuolinen asema.

Taito- ja taide aineiden asema on tietoaineiden rinnalla heikentynyt; niiden tuntimäärät ovat vähentyneet ja aineet ovat yläluokilla valinnaisina aineina jääneet aliarvostettuun asemaan. Taito- ja taideaineiden voidaan sanoa jääneen muiden aineiden jalkoihin, sillä yläluokkien valinnaiskursseja ei ole varattu ensisijaisesti niille taide- ja taitoaineille, joilla ei ole kaikille yhteisiä tunteja 8. ja 9. luokalla. Samaan aikaan, kun kaikille oppilaille yhteisten taito- ja taideaineiden osuutta on vähennetty, on koulun ulkopuolisen taiteen perusopetuksen sekä taiteeseen ja toimintaan perustuvien terapioiden tarve kasvanut.

Lasten ja nuorten pahoinvointi sekä erilaiset oppimiseen sekä kouluviihtymättömyyteen ja väkivaltaan liittyvät ongelmat ovat lisääntyneet. Osa peruskoulun päättävistä nuorista ei akateemisia valmiuksia painottavassa koulussa löydä ammatillista suuntautumistaan eivätkä hakeudu jatko-opintoihin. On havaittu, että jotakin on tehtävä. Tämän tahtotilan yhtenä osoituksena voidaan pitää sitä, että hallitusohjelmassa on sitouduttu vahvistamaan taito- ja taideaineiden asemaa perusopetuksessa. Opetusministeri Henna Virkkunen on asettanut työryhmän valmistelemaan ehdotukset perusopetuksen yleisiksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi ja perusopetuksen tuntijaoksi hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Valtioneuvoston on määrä päätätä tuntijaosta alkuvuodesta 2011. Myös varsinaisen opetussuunnitelman valmistelut ovat alkamassa; on kaavailtu, että uusi opetussuunnitelma tulisi voimaan vuonna 2014.

Käsityö-oppiaineen merkitys

Käsityö on koulun oppiaineena tuntimäärältään jäänyt erityisen hankalaan asemaan, sillä oppiaine pitää sisällään kaksi eri käsityön lajia, sekä tekstiilityön että teknisen työn. Ne lähtevät samoista tavoitteista ja sisällöistä, mutta koska sekä tietäminen että taitaminen ovat kontekstisidonnaisia ilmiöitä, on kummassakin käsityönlajissa omat spesifit tieto- ja taitosisältönsä. Kun oppilaalle opetetaan molempia käsityönlajeja yhden käsityö oppiaineen tuntimäärästä, puolittuu kummankin käsityönlajin oppimiseen varattu tuntimäärä. Kun sekä tytöt että pojat opiskelevat molempia käsityönlajeja, on tilanne tasa-arvon näkökulmasta hyvä. Samaan aikaan on olemassa kuitenkin myös vaara siitä, että pienet tuntimäärät ja oppilaiden vähäiset taidot alkavat suunnata opetusta ja oppimista askartelunomaiseksi

niin, että opetuksen avulla ei saavuteta lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen kannalta niitä geneerisiä tavoitteita, joita käsityön opiskelussa olisi syytä tavoitella (ks. mm. Breiter & Scardamalia, 2003). Jos taas oppilaan on valittava käsityönlajeista toinen, merkitsee se silloin niin tasa-arvon kuin myös kasvun ja kehityksen näkökulmasta toisen käsityön osa-alueen tieto- ja taitosisältöjen hylkäämistä.

Miksi käsityötä tulisi olla nykyistä enemmän kaikille oppilaille kaikille yhteisenä oppiaineena koko perusopetuksen ajan? Millaisia eväitä käsityö antaa lapsen ja nuoren kasvuun ja kehitykseen?

Käsityö koulun oppiaineena niveltyy käsityöllisen tuottamistoiminnan rinnalla lapsen ja nuoren fyysiseen, sosiaalis-emotionaaliseen ja psyykkiseen kehitykseen mm. tunteiden, kehon, neurologisten ja fysiologisten systeemien, psyyken ja ihmisten välisten suhteiden tasoilla. Tiedämme, että kädellä on suuri edustus aivoissa suhteessa muihin ruumiinosiin (mm. Claude Verdan), käsityö voidaan luokitella yhdeksi keskeiseksi tieto- ja taitovalmiuksia rakentavaksi sisällöksi (ks. Kallio & Kinos 1997) ja käsityö voi tukea sensorisen integraatioprosessin – eli aistien ja aistimusten integraation rakentumista auditiivisen, vestibulaarisen, proprioseptiivisen, taktiilisen ja visuaalisen integraatiojärjestelmän alueella. Tiedämme myös, että verbosensomotoriset taidot ovat edellytyksenä kirjoitetulle ja puhutulle kielelle (mm. Breuer & Weuffen -erottelukoe) ja tiedämme myös, miten ne puolestaan kehittyvät sensorisiin ja motorisiin taitoihin pohjautuen fyysisessä ja puheeseen pohjautuvassa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa.

Laajamittaiset karkea- ja hienomotorisen harjoituksen vaikutuksia koskevat tutkimukset ovat yksiselitteisesti osoittaneet motorisen harjoituksen myönteiset vaikutukset lapsen tiedolliseen kehitykseen. Nämä vaikutukset ilmenevät lapsen lisääntyneinä edellytyksinä hankkia, käsitellä ja varastoida tietoa sekä äidinkielen parantuneena hallintana sekä käyttötaitona. Myös myöhemmin kouluiässä motorinen kehitys edistää edelleen lapsen tiedollista kehitystä. Toisaalta tiedetään, että motorisen kehityksen vaikeudet ja sen erilaiset häiriöt hidastavat lapsen tiedollista kehitystä. On myös huomattava, että useissa ammateissa tarvitaan perusmotoriikkaa luettavien käden käytön taitojen lisäksi leikittelevää, taituroivaa motoriikan vaihetta, jota voidaan kehittää 7-vuotiaasta 14-vuotiaaksi (Prechtel, 1993). Tässä vaiheessa saavutettuja hienomotorisia perustaitoja jalostetaan. Käden ja sormien liikkeiden (hienomotoriikan) tai silmän ja käden yhteistyön (visuomotoriikan) vaikeudet näkyvät käden taitoja edellyttävässä oppimisessa, kuten mm. kirjoittamisessa tai erilaisten laitteiden ja työkalujen käytössä sekä tarkassa hienomorista tarkkuutta vaativassa työskentelyssä (ks. Vauclair, 1993). Motoristen taitojen saavuttamiseen tarvitaan eri ruumiinosien koordinaatiota ja useiden eri aisti-, havainto- ja kognitiivisten prosessien välistä vuorovaikutusta (Piek, 2006).

Käsityö koulun oppiaineena on kuitenkin paljon enemmän muuta kuin hienomotorista harjoittamista. Käsityön erityinen kasvatuksellisuus perusopetuksen oppiaineena perustuu ns. kokonaisen käsityön tekemiseen ja käsityön eri sisältöjen, teknisen työn ja tekstiilityön, monipuoliseen tuntemiseen (Kojonkoski-Rännäli, 2005). Tuotteen valmistusprosessin lisäksi käsityössä opitaan ideointi-, suunnittelu- ja ongelmanratkaisutaitoja sekä tuotteen ja sen laadun että oman toiminnan arviointia.

Käsityö on luovaa toimintaa ja se on myös yhdessä toimittaessa vuorovaikutuksen väline, yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden luoja. Käsityössä opitaan niin esteettisten ominaisuuksien huomioon ottamista kuin myös käyttämään tekniikoiden ja tekniikan antamia mahdollisuuksia tuotteen suunnittelussa ja valmistuksessa. Itse tekeminen, käsityö on luonnollinen ja aito mahdollisuus sekä siirtää kulttuuriperintöä että uudistaa kulttuuria osallistavalla toiminnalla. Oman kulttuurin lisäksi se mahdollistaa muihin kulttuureihin tutustumisen. Käsityö voi olla luonteva konteksti saattaa eri kulttuureista tulevat oppijat vuorovaikutukseen, yhteiseen toimintaan ja yhteisen kielen äärelle (ks. Lappalainen, 2005).

Tutkimusten mukaan joka viides lapsi kärsii psyykkisistä ongelmista. Käsityön avulla voidaan nostaa alitajuista psyykkisistä materiaalia tietoisuuteen tai eheyttää psyyken rakennetta ja parantaa minäkuvaa. Käsityö voi toimia myös stressin ja kiireisen elämäntahdin keskellä rentoutumisen oppimisen välineenä. Käsitöissä huomio kiinnittyy toimintaan: kiire ja stressi siirtyvät oireiden sijasta kehon toiminnoiksi, jolloin mieli rauhoittuu. (ks. Pöllänen, 2006.) Samalla myös keskittymiskyky kehittyy. Käsityö voi siis tarjota yksilölle itsetuntoa nostavaa ja henkistä tasapainoa sekä viihtymistä lisäävää tekemistä. Käsityö voi toimia samaan aikaan terapeuttisena välineenä ja terapiana (ks. Pöllänen, 2007). Käsityöprosessi voi johtaa voimauttavaan flow-kokemukseen, mikä voi nostaa hallinnan tunnetta. Tällöin ihminen kokee iloa oppimastaan, tuntee virkistyneensä ja olon tasapainoiseksi, onnelliseksi. Ihmisellä on edelleen tarve toteuttaa olemistaan tekemällä käsin (Kojonkoski-Rännäli, 1995).

Kädentaitojen vahvistaminen voi tukea monipuolisesti vammaisten, heikommat akateemiset valmiudet omaavien tai opiskelun muuten vaikeaksi kokevien elämässä selviytymistä ja tarjota kokemukselliseen oppimiseen ja tekemiseen painottuvan vaihtoehdon teoriaopinnoille. Käsityöllä voi olla myös oppimishäiriöiden sekä kognitiivisten ja sosiaalisten kehityshäiriöiden korjaamisessa oma tärkeä osansa, kun se esim. harjoittaa silmän ja käden yhteistyötä sekä tarjoaa aitoja, käytännönläheisiä ongelmanratkaisutilanteita sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Kädentaidot nousevat esiin myös ns. vaihtoehdoisessa elämäntavassa itse tekemisenä tai tuotteiden kierrättämisenä ja uudistamisena sekä yleisemmin kestävään kehitykseen liittyvänä tietoutena, osaamisena ja vastuunottona. (Pöllänen & Kröger, 2000.) Käsityö mahdollistaa yksilön, luonnon ja yhteiskunnan välisen yhteyden materiaallisen elämyksen sekä kokemuksellisen ja kriittisen tietämyksen avulla (ks. Kojonkoski-Rännäli, 1995). Käsityön merkitystä ja tehtävää koulun oppiaineena voidaan perustella myös sillä tietotaidolla ja eettisten kysymysten tarkastelulla, jonka nimenomaan käsityön tekeminen antaa ihmiselle yhteiskunnallisena vaikuttajana ja luonnonvarojen käyttäjänä sekä maapallon saastumiseen liittyvien asioiden arvioitsijana (Kojonkoski-Rännäli, 2005; Suojanen, 2001).

Käsityö voi antaa monipuolisia käytännön järkeen liittyviä valmiuksia selviytyä elämässä ja osallistua yhteiskunnan toimintoihin tilanteessa, jossa yhteiskunnalliset muutokset ovat nopeita ja perinteinen palkkatyöyhteiskunta rakoilee ja muuttaa muotoaan. Käsityö voi merkitä harrastusta, joka lisää taloudellista, fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä hyvinvointia ja elämänhallintaa. Se voi parhaimmillaan merkitä osalle ihmisistä myös yrittäjyyttä, ammattia ja toimeentuloa. Tulevaisuudessakin työntekijöiltä odotetaan laaja-alaista osaamista, psyykkistä kestävyyttä, organisoitukykyä, joustavuutta, kykyä oppia nopeasti uusia tehtäviä, ryhmätyötaitoja, eri menetelmien ja välineiden hallintaa ja kehitystyötä. (Pöllänen & Kröger, 2000.) Näitä taitoja tarvitaan myös akateemisessa työelämässä.

Käsityössä pitäisi olla mahdollisuus kiireettömään luovaan toimintaan, aikaa pysähtyä elämysten äärelle. Tärkeintä olisi silloin riittävä resursointi, mikä tarkoittaa sekä riittävää tuntimäärää että aineen hallitsevaa opettajaa. Oppilaat tarvitsevat vasta-alkajina aikaa perehtyä eri materiaaleihin ja käytettäviin tekniikoihin. Aikaa vaatii myös oppilaan suunnitteleman tuotteen valmistusprosessi, jossa oleellinen osa oppimista on eteen tulevien ongelmien ratkaisu ja niistä oppiminen yhdessä muiden oppijoiden kanssa. Käsityö mahdollistaa yhteisöllisyyden perustaitojen harjoittelun; yhdessä tekemisen ja yhdessä opitun ja koetun jakamisen.

Tietojen ja taitojen oppimisen avulla luodaan edellytyksiä lapsen ja nuoren monipuoliselle kasvulle ja kehitykselle siten, että samaan aikaan oppilas iloitsee oppimisestaan että voi ilmaista itseään sen avulla. Käsityöntunneilla opettajan on mahdollista antaa kaikille oppilaille osaamisen ja osallistumisen kokemuksia, jotka auttavat oppilaan itsetunnon ja -luottamuksen sekä minäkuvan kehittymisessä.

Lähteet

Bereiter, C. & Scardamalia, M. 2003 Learning to work creatively with knowledge. Teoksessa: E. De Corte, J., L. Verschaffel, N. Entwistle & Van Merriënboer . (toim.) Powerful Learning Environments: Unravelling Basic Components and Dimensions. NY: MacMillan, 55–68

Kallio, T. & Kinos, S. 1997. 0-luokat Turussa. Teoksessa: T. Lamminmäki & L. Meriläinen. (toim.) Onnistunut aikalisä? Kokemuksia koululylykkäyksestä. Helsinki: WSOY.

Kojonkoski-Rännäli, S. 1995. Ajatus käsissämme. Käsiyön käsitteen merkityssisällön analyysi. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta, julkaisusarja C.

Kojonkoski-Rännäli, S. 2005. Pohdintoja käsiyö-oppiaineesta. Avauksia <http://www.edu.fi/page.asp?path=498,1329,1527,21844,37187>

Lappalainen, E-M. 2005. Kulttuurisesti sensitiivinen opettajuus: käden, kielen ja kulttuurin oppimisen yhdistäminen maahanmuuttajien koulutuksessa ja opettajan kasvupolulla. Eeva-Maija Lappalainen/Gummerus.

Piek, J. P. 2006. Infant motor development. Champaign, IL: Human Kinetics.

Precht, H.F.R. 1993. Principles of early motor development in the human. Teoksessa: A.F. Kalverboer, B. Hopkins, R. Geuze & R. Magnusson. (toim.) Motor development in early and later childhood. Cambridge: University Press, 35–50.

Pöllänen, S. & Kröger, T. 2000. Käsiyön erilaiset merkitykset opetuksen perustana. Teoksessa: J. Enkenberg, P. Väisänen & E. Savolainen. (toim.) Opettajatiedon kipinöitä. Kirjoituksia pedagogiikasta., Joensuun yliopisto, Savonlinnan opettajankoulutuslaitos, 233–253.

Pöllänen, S. 2006. Elämä ilman käsitöitä - mitä se on? Käsiyö harrastajien psyykkisen hyvinvoinnin tukena. Teoksessa: L. Kaukinen, & M. Collanus. (toim.) Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsiyöstä ja sen tulevaisuudesta. Hamina: Akatiimi, 66–67.

Pöllänen, S. 2007. Käsiyö terapiana ja terapeuttisena toimintana. Teoksessa: Niikko, A., Pellikka, I. & Savolainen, E. (toim.) Oppimista, opetusta, monitieteisyyttä. Kirjoituksia Kuninkaankartanonmäeltä. Savonlinna: Savonlinnan opettajankoulutuslaitos, 91–105.

Suojanen, U. 2001. Kestävä kehitys.

http://209.85.129.132/search?q=cache:y6l97vxU6zQJ:www.kaspaikka.fi/keke/kestava_kehi-tys.doc+k%C3%A4sity%C3%B6n+merkitys&cd=24&hl=fi&ct=clnk&gl=fi&client=firefox-a. Haettu 14.12.2004.

Vauclair, J. 1993. Tool use, hand operation and the development of object manipulation in human and non-human primates. Teoksessa: A.F. Kalverboer, B. Hopkins, R. Geuze & R. Magnusson. (toim.) Motor development in early and later childhood. Cambridge: University Press, 205-216.